

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVIIJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 23.

V LJUBLJANI, 5. DECEMBRA 1936.

KNJIGA 20

R. HARTEN

PRIDNE ROKE

Š E Z M E R O M B E L E L I S E

Cepprav so se bele lise na zemljevidih, ki predstavljajo še neraziskana ozemlja, po številu zelo zmanjšale, je vendar še dovolj krajev, kamor znanost še ni prodrla.

V Aziji so to n. pr. predvsem oddaljeni predeli Sibirije, posebno na skrajnem severu in vzhodu, zelo malo so raziskana tudi ozemlja, ki so ločena po sibirskih rekah. Še pred desetimi leti so odkrili v tej ogromni deželi do 3000 m visoko gorovje, ki je vendar skoraj tako dolgo kakor Alpe! V Mongoliji so nam neznani širni deli. O Tarimski kotlini in puščavah vemo še prav malo, vedno znova odkrijejo v teh krajih razvaline kakšnega starega mesta, ki leži pokopano v pesku. Slabo raziskana so tudi srednjeazijska gorovja v severnem in vzhodnem Tibetu, navzlic velikim dejanjem Svena Hedina. Vzhodnega nadaljevanja Karakoruma še ne poznamo.

Z geološkega zrelišča vemo o Aziji še manj nego z geografskega. Tako niso doslej niti še ugotovili, da-li predstavlja Transhimalaja samostojno gorovje ali pa le severni podaljšek Himalaje. Podobno je v južni Kitajski. Tu je za geografje in geologe dela še za desetletja. Današnje zmešnjave v teh delih azijske celine ovirajo vsako delo. V Afganistanu in Perziji so velika ozemlja, ki jih popolnoma nič ne poznamo. Pred vlado Amanulaha je bilo mogoče Afganistan raziskovati le v stalni nevarnosti za življenje. Danes se dežela modernizira in je potrebno, da se kartografira ter izmeri že zavoljo gradnje novih cest in železniških prog. V Kafiristanu med Britsko Indijo ter Afganistanom je bilo vsako raziskovanje doslej nemogoče, ker more tamkajšnje gorsko ljudstvo z uspehom zoprvti vsakemu poskusu civilizacije. Šele v najnovejšem času je uspelo v Perziji živečemu avstrijskemu zdravniku dr. Gabrielu in njegovi ženi raziskati tamkajšnje solno puščavo, ki nam je bila prej znana samo po svojem imenu Durt.

Zelo nepopolno je naše znanje o velikih pragozdnih delih v notranjosti Bornea in Nove Gvineje. Poznamo jih tako malo kakor za Kolumbovih časov. Pred nedavnim smo čitali, da je neka avstralska odprava odkrila v notranjosti Nove Gvineje veliko »belo«
ljudstvo s precejšnjo stopnjo kulture.

Notranjost Arabije predstavlja celo zbirko belih lis. Malo vemo o oddaljenih predelih Sahare med Nilom in Čadskim jezerom. V Južni Afriki so mogli v zelo nezdravem ozemlju Ngamijskih močvar preiskati le majhne dele. Vemo o njih skoraj samo to, kar je videl švicarski letalec Mittelholzer na svojem poletu preko njih.

Na karti Severne Amerike so bele lise izginile, vendar pa so tudi tu ozemlja, posebno na severnem robu, ki leži pred njim nešteto velikih in malih otokov, ki jim niso dali niti še imena. V Južni Ameriki so obsežni predeli And in pragozdov med Bolivijo in Paragvajem še neznani. Zelena pekel Gran Chaca bodo preiskali natančno lahko šele sedaj, ko je vprašanje njegovih lastnikov rešeno.

Na južnem tečaju je še mnogo dela za raziskovalce. Ne glede na mnoge komaj znane velike antarktične otoke, vemo o sredini tega »šestega kontinenta«
le malo več nego to, da jo izpolnjuje veliko gorovje, ki se dviga najmanj 3000 m visoko.

Za arktična ozemlja so se raziskovalci vedno bolj zanimali nego za antarktična, vendar pa so še vedno obsežni predeli (celinski ali otoški?) severno od Sibirije in Aljaške, ki jih ne poznamo.

V Avstraliji imajo belo liso pač samo v sredini celine. Strašno nezdravo podnebje, neverjetna suša stepnega ozemlja ovira tu znanstvenike, da bi opravili do konca svoje delo.

In Evropa? Ali bi lahko tudi tu govorili o belih lisah? V običajnem pomenu besede pač ne, vendar pa so tudi na naši celini večji in manjši kosi, ki jih bo šele treba natančno pregledati. To velja zlasti za ogromne dele severno-vzhodne Rusije. Bolgarske karte so potrebne še zelo natančne predelave, v južnih balkanskih delih je še dovolj gorskih vrhov, ki jim natančne višine ne poznamo, še manj seveda njih geološko zgradnjo. Končno ostanejo še morja, ki jim ne poznamo natančne površine, ker jim še niso izmerili globin. To velja v manjši meri za Atlantski ocean, v tem večji pa za Indijski in Pacifiški, za Severno in Južno Ledeno morje.

pek.

MUTA - MARBEG - MARIBOR

A. DEBELJAK

NADALJEVANJE

Ob 13. se poslovimo od prikupnega, snažnega Maribora pa udri s hlaponom na sever proti Špilju. Neki možak preradovedno naslanja glavo skozi okno in pače mu smet v oči. Ako bi imel človek seme lanu pri sebi, bi mu ga vložil pod veko in gladki lan, potujoč pod kožo, bi mu izrinil tuje telo: vsaj ljudska medicina svetuje to sredstvo. Pri večjih bitjih, n. pr. megaterijih, bi v ta namen vzel zrno leče: tako bi oko »izlečilo«. Prostonarodni pripomočki dostikrat bolje opravijo nego učeni ali vsaj pseudoučeni, ki se včasih celo rogajo odjemalcem. Tako sem letos opazil pri nekem brivcu: »aquanatis«, najboljša voda proti prhljajem in izpadanju las. Zdaj pa pogledjte latinski slovar: aqua — voda, natis — zadnjica, gora. Torej s takim proizvodom človeškega organizma — če ime ne laže — naj si umivam prestolnico pameti?

V St. Ilju izkrcamo kosti svojega rojstva, odložimo prtljago in pratež (poslednje bi človek nehotе spravljal v zvezo s »pratitia«, spremiti, spada pa h korenu per-, prati, perilo), pa že nas odvede generalissimus skozi to čedno naselje. Prva postaja v senčnici, ob kateri Bog roko ven moli, nad njo pa se škorci norca delajo. Nehote se spomniš Pavlove poslanice (Epistula ad Timotheum I C. 5, V 23), ki pravi: »Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere propter stomachum tuum et frequentes tuas infirmitates.« To misel vrlega apostola komentira napis v neki hiši v Slovenskih goricah baje takole:

To vam bil je pravi kavelj
ta zdravnik, svetnik Šempavel
Pisal je Timoteju
svojemu prijatelju:
»Ker pogosto si bolan,
pusti vodo kot pitvino,
pa uživaj rajši vino.«
Vsi na dandanašnji dan
še držimo se nasveta
in živimo mnoga letal

Komentator je iz previdnosti izpustil besedo modicus, zmeren!

V primeri z avstrijskimi so naše ceste v slabem stanju. Nedavno je neki

Ceh iz Bratislave, stric našemu odličnemu tovarišu Vojtehu Š., pridrdral s svojim razkošnim samodrcem v Maribor, kjer je svoj avto z vlakom vrnil na Češko. Najel si je limuzino in z njo križaril po Jugoslaviji: tako je imel manj škode, kakor če bi ga bil prevahal njegov Tomo Milov.

Pred državno mejo smo s ceste krenili na desno vkreber. Teško sem nosil debelo športno obleko s pelerino in čevlji, okovanimi s čavliji: nebo pa čisto ko ribje oko, sonce pali ko razbeljena peč. Na pobočju se malo ustavimo pri županovi hiši, na kateri miruje petelin, med tem ko v soseščini, na drugem vinotoču, plapola zastava. Zastava — simbol, ki ga je treba spoštovati. To je ondan izkusil v Michiganu garažist Dan Keeler, ki si je v zvezdnoto bandero obrisal mastne roke in bil zato obsojen, da mora skozi mesec dni vsako jutro priti na policijo pa se odkriti pred združenodržavskim praprom.

Petelin na strehi in prapor vabita na oddih »pod vejo«, toda družba hiti po graščinskem gozdu, koder se je razprostirala tik pred rimsko dobo keltska trdnjava. Prvi znaki keltskih Aten so na jugu, malo dalje že širši hribec kaže na prostor Zeleznih vrat — Siderodunum — nato na zajetnejši grič. Tod so brskale svoje dni neke profesorice z Dunaja, zdaj pa izkopavata gospoda Valter Šmid in naš Baš. Naš spremljevalec, humoristični pisatelj Silvester Košutnik, ki tukaj živi v pokoj, ne veruje kdo ve koliko v to latensko nekropolo ob Ceršaku, na razvodju med Muro in Dravo. Ponoči se mi je sanjalo o teh mrtvaških gomilah:

Ali gomila ali mogila?
se mi je vrinilo pred oči težko vprašanje, ki je vprašanje tudi ritensko.

»Tamlé teče meja, vidiš ona koč, karaula...« razlaga profesor Kranjec.

»Krvavljeva koč?« se začudi g. Košutnik. Naši vojaki so stalno na straži, avstrijski le včasih pripatrujlirajo mimo in pravijo, da bi morali Jugoslovonom plačati, ker jim marljivo na mejo pazijo. Njihov Strass — slovensko Straže — stoji više od Šentilja, mcd-

tem ko so dravskobanovinske Straže niže od Sp. Ilja pri Mislinju.

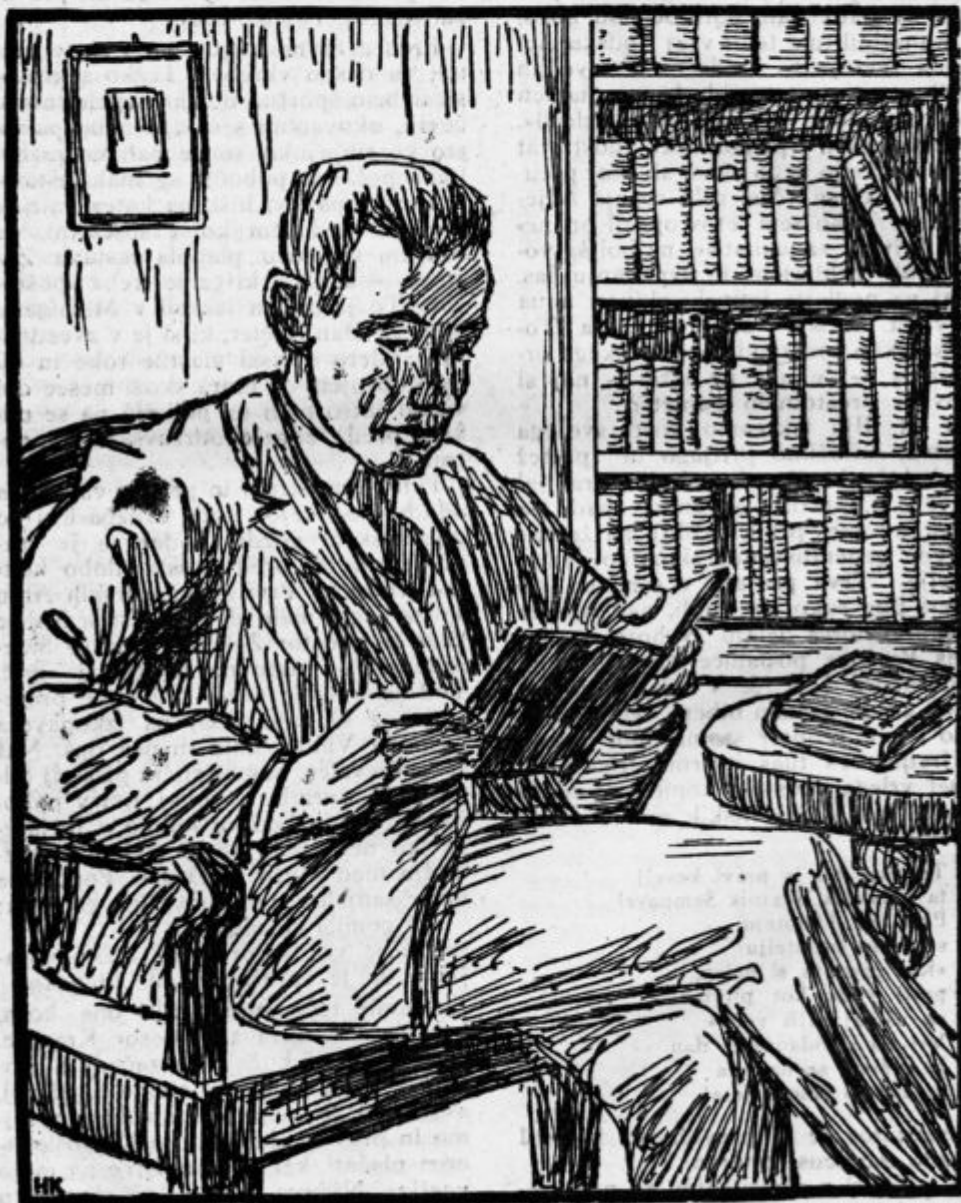
Medtem ko sem se lotil obirati črnice (borovnice), je bog Eol pripodil nad nas mehove vodá, napeti mehovi so, jeli pokati po šivu in puščati debele kaplje, potem dolge curke, vrvi, ki se nekaj ur niso pretrgale in so izpremenile zlati danec v somrak. Koliko časa smo vedrili? Eno uro, dve? Po silno mehki poti smo nazadnje pribre-

zeli v hišo »Na zelenem gričku«.

»Zdaj pa pijače na mizo, g. župan!«

»Če ste za tega delo sem prišli, ne bo nič. Pri nas točimo samo pravo vino.«

Kakor goriška bevanda tako je tudi štajerska »pijača« tropinsko vino, pátoka. Nadalje zaman prosiš par kozarcev, g. Swati pozna le čaše. Eni bi radi žganja in čaja, da se ne prehladijo, ker so mokri ko miš. A grmotač — točnja

HK

HERTA KRAEMER

PRI CITANJU

pod vejo — nima za tako prodajo dovoljenja. Zato si, le noge umijejo ter se ogrnejo v rute, ki jih je dobrodušno posodila gospodinja: bolje ikaj nego nikaj! Najopreznejši so dirkali do hotela, kjer nam je nakazano prenočišče, se tam za silo preoblekli in dali obleko sušit v kuhinjo. Eden je moral ob 6ih zvečer v posteljo kakor župan pri Butalcih, kadar mu županja hlače šiva. Med našo skupino je ostal g. učitelj Žižek, po rodu iz Maribora, ki spada med zanesljive narodne delavce v Sentilju, zaradi železnice močno izpostavljenem kraju. To je slovenski Port Artur, kakor ga je krstil duh. svetnik Evald Vračko, zaslužen narodni vodja, ki smo ga pod noč obiskali v njegovi trdnjavi. Napitnico mu je izrekel tov. Gorup, čigar očeta je pod Italijo zadel gorupa usoda, da so mu uradno vsilili priimek Gori. Pomenek se je med drugim dotaknil izvirnika za Meško-vega »Poljančevega Cencka«. Vračkov predhodnik je bil župnik Kelemina, vzoren in vesten narodnjak kakor letos umrli g. Thaler, prišlek iz Škofje Loke. Narodni borec je dalje Ivan Bauman, v čigar restavraciji nam je bilo dano prenočiti. Pri njem smo zvečer nekaj časa čuli, vendar pravega ognja ni bilo v nas, poparjeni smo bili, ne s kropom, pač pa z deževnico. Vlag sem čutil še drugo jutro.

Dne 4. VII. sva s sospavačem jela gibati in gomarati hitro po 4. uri. Škorci so bili že prej budni. Pripodi se avtomobilček z dvema osebama:

»Kde se prodavaji tady exportné cigarety?»

»Nevím. Mně se zdá že na hranici.«

Kmalu prisope naš avtobus iz Maribora, pripeljal je tri tovariše, ki so se prejšnji večer vrnili tja snat Potegne nas na mejo, kjer nas v »Putniku« pozdravi g. Rogljič, nato po ozki cesti proti Radgoni. Podimo se stičič (tik) ob jarku, kakor se izraža moj sosed. Desno se nizajo gorice slovenska last, levo ravnice, avstrijska posest. Neko značilnost dajejo pokrajini palme, kakor pravijo topolom, jagnedom. Jezična posebnost je še ta, da rečejo bob onemu sadežu, ki sliši drugod na ime: krompir, korun, podzemljica, čompa, papeščak, papica, repica, laška (turška) repa, turka, turkinja, brnik, rabnik — in morda še drugače. Zato je na drugi strani pognal »stročni bob« za naš bob.

Drdramo skozi pokrajino, kamor je

postavil H. Bartsch dejanje svojega romana »Das deutsche Leid«. Na levo, proti severu, nam kaže naš mentor Brunsee, kjer se je rodila cesarica Cita. Ob njenem imenu je nekdo spravil skozi ograjo svojih zob prastari pregovor: Bis dat quae cito dat. Na desni vidiš ob poti, ki se cepi od ceste, kratak in jedrat oglas: Nedovoljenim voziti prepovedano« (neopravičenim). Tako smo jo mahnil peš na razglednik, menda Jančičev kogelj, kjer na starem kresišču štrli v zrak trajen kresovnik: deblo, ki nosi na vrhu trikot, sestavljen iz 9 ali še več prečnic. Na to ogrodje obešajo lučke, da z njimi ponoči sestavijo godovnikovo ime. Moderniziran kres!

»Gut' Morgen!« pozdravi domačin, nato šele na naš odziv: »Dobro jutro, Bog daj!« — »Zdravo!« se oglasi malo dalje fantek. V bližnji cerkvi Marije Snežne čitam po klopeh imena: Avšič, Račič, Weinhandl itd.

Starec obira sadje. Na polju cvete mak in solata. Po njihav se vrstijo kope snopov. Kmetje vozijo svežo travo domov, kjer jo sušijo.

Naš »glavopobil« drdra skozi zelene Trate, precej nemško selo, nato se ustavi pred gradom: »Dober dan, gospod Mali!« hiti naš »badiura«, ki je bil baš oni dan fotografiran v nekem ljubljanskem dnevniku. Zdaj nas vodi na nov razglednik, a dva se vrneva zaradi prevelike mokrote po travi in zaradi hude vročine. Rajši se nekoliko razgovarjava z lastnikom gradu, Malijem, rojenim v Rimskih toplicah: 33 let je bil oskrbnik, zdaj je lastnik gradu, pošilja drva v avstrijsko Zvezno državo in srečno graščakuje tu gori nad Murekom — v neki srbski knjigi se imenuje ta kraj Mičesk, ker je bila latinica čitana po cirilsko! — mi pa pravimo Cmurek kakor Crngrob (Zu Ehrengrub). Stanko Majcen ga je opeval v DS 1923:

Gospoda je to »zu Mureck«, ob vodi v temini smrek.

Gospoda, valpti, biš... krivil se hrbet, vil kmetič.

Še iz pluga je režal žig

»Von Mureck« in »siebenzigh«.

Gornji Cmurek, spadajoč pod »kastrofhalno« občino Trato, kakor se je nekoč nekemu zaletelo, je bil od 1145 — 1170 last visokega svobodnika (Hochfreier) Burkhartha; eden poznejših posestnikov, Reimbert II Bogati se je

udeležil turnirja v Brežah l. 1224 s 40 ministerialnimi spremniki, l. 1401 ga je prevzel Hans von Stubenberg, 1931 pa naš sedanji sobesednik, ki je posodil grajski arhiv mariborskemu muzeju, za obiskovalce pa ima kratek izvleček iz zgodovine tega poslopja. Spomnite se Vrazovih Djulabij I:

Sred zemlje slovinske
bio se grad vidjeva,
u tom bijelom gradu
ponosita djeva...

Namesto ponosite mladenke si mislite belo ženo, ki oživlja pripovedko o tem gradu. Ponoči se pojavlja po hodnikih s ključi v rokah. Ako ima bele rokavice, bo to srečanje dobro zate. Če ima črne, gorje tebi! Nekdaj se je pokazala opolnoči. Sluga, ki jo je nenadno uzrl, se je od groze mrtev zgrudil na tla. Drugo jutro je preminul še grofov sin (Hans Pirchegger, Sagenkränzlein aus der grünen Steiermark).

Ker je huda pripeka, dobimo čašo in stopimo k vodnjaku na dvorišče.

»Na zdravje tvoje — v grlo moje!«
»Na zdravje vseh teh, ki imajo noge po tleh!«

Mrzla voda sicer morda ni za moje grlo, ki me že dva meseca ščemi, tako

W. Johannsen: PO DELU (lesorez)

da bom za Aleševcem lahko dal na svetlo spis: »Kako sem se jaz flikale, vendar prijetna je. Hydor men ariston!

Naš avtomedon trobi, ker so se neki gospodje malo zakasnil, nato pa požene svoj samohod po zemlji, koder se vrši Bartschev roman »Die Zwölf aus der Steiermark«. Ze drdramo skozi Apačko polje, ki se manj prikladno naziva kotlina. »Gredaučki« (gredoč) skozi vas v obliki podkve opaziš na hihi izvsek: Pasji zapor (kontumac). Na njihav pevci s strojem rujejo nebodijhtreba zajedavce. Če vidiš napis Crnci v selu, kjer prav ta trenutek stopa mrtvaški spreved z gasilci in godbo pa z nemškimi napisom, ne misli, da je to afriška naselbina ali da so Apače poseljene z Indijanci iz severne Amerike. Ime je pač isto kakor na Krasu Opače selo (abbas, ábbatis). V cerkvi so napisi švabski, velika podoba na steni je podpisana: Hl. Ciril und Metod. Izveske po trgovinah ogledujem: Franz Kolleritsch, prodaja banovinskih kolokov — Franc Lilija, mizar (pritikala bi bela cvetka, ki jo nosi sv. Jožef).

»Kaj delajo na zvoniku?« vprašam frkolina, kakršnih se je zbrala gruča okoli nas in okoli fanta, ki prodaja slastne višnje. »Belijo.« Drugi čeh pozdravlja z »Grüss Gott«. Apaški župnik — Kranjec — sede k nam v samodrž, ki odbrzi po ravni cesti v Radgono. Srečamo samokret, noseč na zadku kratici C D, kar se čita včasih Corpus Diplomaticum včasih pa Corpus Delicti.

D A L J E

GERMANIZACIJA »ELEKTRIKE«

V Nemčiji ponujajo na prodaj besednjak, ki tolmači vse besede tujega izvora: to se pravi, da je takih besed obilo. Vendar se dobijo ljudje, ki upajo, da jih bodo iztrebili in nadomestili z germaniskimi. V Bartlovem nemško-slov. slovarju iz l. 1921 najdeš že Kraftwagen za Auto, ne najdeš pa še Rundfunk za Radio, Lichtspiel za Kino, itd. Haus der Gesetzgebung vidiš na neki razglednici, ki predstavlja dunajski Parlament. Te in take novinke se uporabljajo v službeni govorici v vsakdanjem življenju pa vsakdo rabi še stare izraze. Zadnji napad se je izvršil menda na Elektrizität. Izpodrine naj jo Elt. okrajšava dosedanjega naziva, ali pa Bern. nižjenemški koren, ki ga srečamo v »Bernstein« (jantar) in v glagolu brennen (goreti). D

STREL POD OKNOM

ANTON INGOLIO

NADALJEVANJE

Vtem pa se je železničar približal neznančevemu hrbtu in nenadoma vzkliknil:

Poglejte kapljo krvi!

Sklonili so se in pogledali. Res, na hrbtu je imel neznanec veliko kapljo krvi.

— Povejte, ali ste se res? so vzkliknili vsi hkratu.

— Pustite me že, da v miru umrem, je odvrnil neznanec, čez čas pa pristavil slabotneje: Zravnajte mi noge. Zdaj sta ga Jernejčič in železničar dvignila. Tedaj je Breznik spoznal neznanca; bil je oni človek iz gostilne s politersko steklenico žganja pred seboj. Oči je še imel odprte: izražale so prav takšen prezir do vsega kakor v go-

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEKSANDER DUMAS ST. © ILUSTRIRAL NÖRRETRANDERS © PONATIS NI DOVOLJEN

ČUDNI PROSILCI

Bilo pa je tudi nekaj nevarnih obiskovalcev. Večkrat se je razširila govorica, da je malo manjkalo, pa bi bil kardinal umorjen.

Sovražniki Njegove Eminence so zatrjevali, da je kardinal sam uprizoril te nerodno zasnovane poskuse zato, da bi se mogel maščevati. Toda ministru ni treba vselej verjeti, njegovim sovražnikom pa nemara še manj.

Vse to kardinala seveda ni oviralo, da

ne bi ponoči zelo pogosto obiskoval višjih častnikov ter jim izročal važna povelja za razgovore s kraljem, ali da ne bi se pogajal s kako skrivnostno osebo, ki je iz kateregakoli vzroka ni mogel sprejeti v svoji hiši. Celó njegovi najhujši sovražniki so mu morali priznati osebno hrabrost.

stlni. Usta je imel napol odprta in okrvavljena; ko so mu odpeli suknjo in srajco, pa so našli krvav madež tudi na levi strani prsi.

— Res se je, je dejal železničar.

— Vas nič ne boli? je nenadoma vprašal Breznik.

— Samo v glavi mi čudno brni, je dejal Kovačec z zelo slabotnim glasom. Tudi sopsti je začel slabotneje in v daljših presledkih.

— Pa vam ni nič žal? je Breznik še vprašal in nepremično zrl v samomorilca.

— Ne... Čemu...? je odvrnil Ko-

vačec. Skušal je še nekaj reči, a ni spravil več besede iz sebe.

Železničar, ki ga je prijel za levico, jo je čez čas izpustil in dejal:

— Ni ga več...

V tem se je nabralo že več ljudi. Nekdo je odhitel po svečo, drugi so pripovedovali o umrlem, da je bil izučen trgovski pomočnik, zdaj pa že dve leti ni mogel najti službe, ker ni popolnoma pri pravem: pred dvema letoma je namreč posodil svojemu trgovcu ves svoj zaslužek desetih let, trgovec pa je prišel na kant, Kovačec pa ob ves denar. To ga je udarilo.

KDO TU?

Ker mušketirji med obleganjem niso imeli nobenega posebnega posla, so se prijetno zabavali. Naši prijatelji, ki so bili v dobrih odnosih z gospodom de Trevilleom, so dobili zmerom lahko svoj prosti čas.

Nekega večera — d' Artagnan je bil slučajno baš v službi — so se Athos, Porthos in Aramis vrnili iz Rdečega golobnjaka, iz gostilne, ki jo je bil Athos pred par dnevi odkril.

Jezdili so po deželni cesti, zaviti v svoje plašče in z roko ob pištoli ter budno paziti, da ne pridejo v zasedo.

Četrť ure pred vasjo Boinar so nenadno začuli peket kopit in že po nekaj trenutkih sta se prikazala dva jezdeca, ki sta zdajci napela vajeti ter se je zdelo kakor da premišljujeta, ali naj jezdit naprej ali naj se obrneta.

Kmalu so našli tudi revolver: bil je velik in starega kova, razen enega je imel še vse nabojе.

Breznik je ves čas stal ob Kovačecu in mu strmel v obraz. Šele ko si je nekdo ob njem ogledoval revolver, se je zganil, stopil bliže in segel po njem.

— Pokažite ga še meni!

In nastavljal si ga je na prsi ter sprožil. Naslednji hip se je zgrudil. Ljudje so planili preplašeni k njemu. Nekdo mu je odpel srajco, drugi je stekel po rešilni avto, neka ženska pa v favrovž po duhovnika. Nastala je vse-

splošna zmeda. Jernejčička je skočila v hišo po mrzle obkladke, Jernejčič in železničar pa sta ga odnesla v vežo. Ljudje so jima sledili, mrtvega Kovačeca pa so pustili na cesti samega.

Medtem ko je Jernejčička dajala Brezniku obkladke na čelo in prsi, so okoli stoječi vse vprek govorili:

— Prenizko se je. Mogoče ga bodo še rešili.

— Zakaj je to storil?

— Bog ve.

— Lepo službo je imel. Kaj hoče še več?

OPROSTITE GOSPODA!

Nezaupljivost mušketirjev se je zaradi neodločnosti obeh jezdecov še povečala. Athos je odjezdil nekaj korakov naprej in glasno zaklical:

»Kdo tu?«

»Da, Kdo tu?« se je glasil odgovor.

»To ni noben odgovor!« je rekel Athos. »Vprašam: Kdo tu? Odgovorite, ali pa streljam!«

»Prej se dobro premislite, ali pa morate prevzeti posledice nase!«

»Naprej, kdo ste? Na dan z besedo!« »Kraljevi mušketirji!«, je odgovoril Athos, ki je bil uvidel, da je bilo treba odgovoriti.

»Iz katere stotnije?«

»De Trevilleove.«

»Pridite sem in se opravičite, da ste ob tem času tu na deželni cesti!«

Athos je namignil Porthosu in Aramisu, naj ostaneta tam, sam pa je jezdit naprej.

— Če ni ženska vmes?

— Najbrž ne. Jaz ga še nisem videl z žensko, pa stanuje že tri leta pri nas. A tudi peti in smejati ga še nisem slišal. Sploh ni rad zahajal v družbo, najrajši je bil sam. Z eno besedo, dober človek, a čudak.

— A kje je rešilni?

— Pojdite na orožniško postajo in telefonirajte ponj!

Tedaj je Breznik odprl oči. Topo se je oziral okoli sebe in čez čas vprašal, s slabotnim glasom:

— Kaj se je zgodilo z menoj?

— Umrli boš! je izustil nekdo izmed

ljudi in se takoj izgubil na cesto, ko ga je železničar sunil pod rebra.

Breznikove oči so se razširile in napolnile z nepopisno grozo. Dvignil se je z zgornjim delom telesa in si pri tem potegnil obkladek s prsi, da je zagledal na njih velik krvav madež. Tedaj je padel vznak in s presunljivim glasom zakričal:

— Nočem umreti! Slišite! Nočem umreti!

Ker se ni mogel spet dvigniti, se je začel valjati po tleh in rjoveti:

— Ljudje slišite, jaz nočem umreti... Ne dajte, da bi umrl... Pojdite po

V KARDINALOVEM S REMSTVU

»Oprostite, gospoda!« je pričel Athos, nismo vedeli, s kom imamo opravka in smo bili previdni.

»Vaše ime?« je vprašal častnik, ki si je zakril obraz z robom plašča.

»In kdo ste vi?« je vprašal Athos. »Dokažite, da imate pravico spraševati!«

»Dobro, kdo ste vi?« je vprašal častnik ter je spustil plašč.

»Gospod kardinal!« je zaklical mušketir ves presenečen.

»Kdo ste vi?« je vprašal kardinal tretjič.

»Athos«, je odgovoril mušketir.

Kardinal je pomignil svojemu spremljevalcu.

»Ti trije mušketirji bodo jezдили z nama!« je rekel.

zdravnika... Hitro, hitro... Tako strašno mi je...

Ljudje so prepadeni stali okoli nje-ga. Spet je odšel nekdo po rešilni avto. Jernejčič in železničar pa sta skušala, Breznika prisiliti, da bi ostal miren. A z nečloveško močjo se jima je iztrgal, se premetaval po tleh in vpil:

— Boli, boli... Čujte, jaz hočem živeti, živeti!

Cez čas se je nekoliko umiril, Jernejčička mu je dala spet obkladke in mu prigovarjala, naj mirno potrpi: vsak čas ga bodo odpeljali v bolnico. Breznik je čez čas zapri oči in mirno dejal:

— Da, v bolnico, ker jaz hočem še živeti!... Saj življenje je tako lepo, samo jaz ga nisem znal živeti...

A spet se je vrgel kvišku, na široko odprl oči, zviljal roke, kakor da se brani pred nečim, in začel jokati:

— Bojim se smrti, bojim se je... Tako strašna tema je tam... Jaz hočem luči, zraka, življenja! Pomagajte mi, rešite me! Rešite me teme!

V tem je prišel župnik s poslednjo popotnico. Breznik je sprva ves pre-

senečen zrl vanj, naposled pa je onemogel omahnil in začel šepetati vdano:

— Da, da... luči bi rad... luči...

Ljudje so se umaknili na cesto in dvorišče.

V pretrganih stavkih se je Breznik spovedal, po obhajilu in poslednjem olju, se je nekoliko umiril. Ležal je vznak še vedno z napol odprtimi očmi, težko hropel in presunljivo ječal:

— Joj, joj... Kako žge... žge...

Ko je prišel rešilni avto in so Breznika dvignili na nosilnice, pa je znova začel kričati na ves glas:

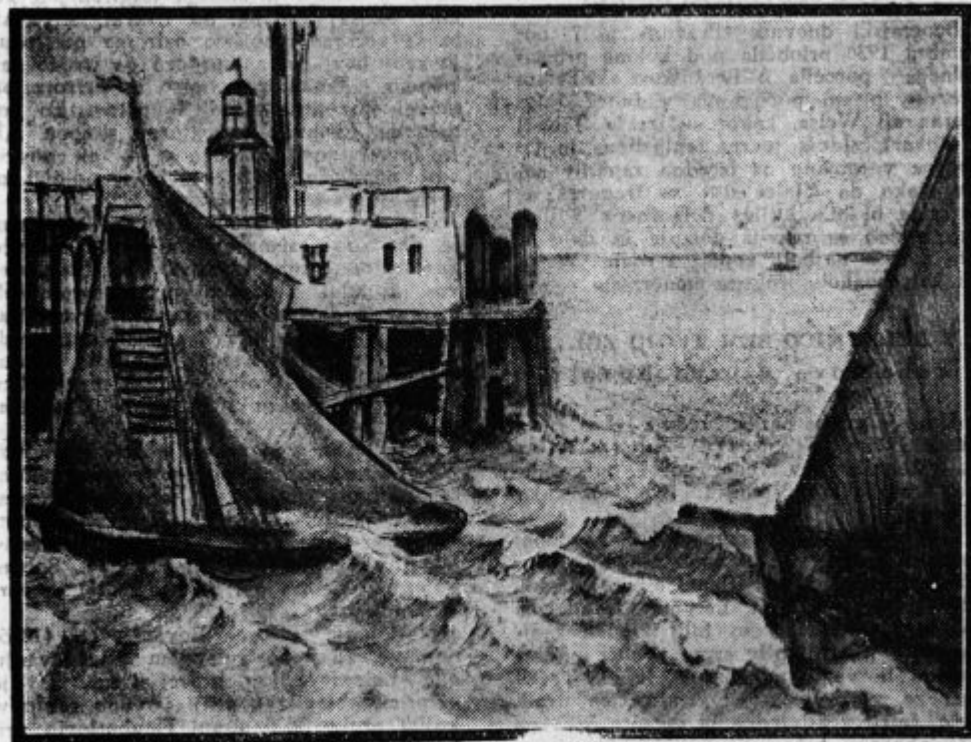
— Dajte mi življenja! Vrnite mi ga... Umreti je tako strašno... strašno...!

Zdravnik, ki ga je bil preiskal, pa je dejal ljudem, ko so ga odnesli:

— Težko smrt bo imel, a jutra ne bo več dočakal.

Šele zdaj so se ljudje spomnili na mrtvega Kovačeca. Odšli so k njemu na cesto, nekdo pa je odšel po voz, da ga odpeljejo na pokopališče. Z rešilnega pa je bilo še slišati zamolke, pojemajoče glasove:

— Živeti...

IZ LITERARNEGA SVETA

JACQUES DE LACRETELLE

novi član Franc. akademije

Poleg admiralja Lacaza (* 1860), ki bo zasedel mesto J. Cambona, in monsinjorja Grenta (* 1872), škofa iz Mansa, cerkvenega zgodovinarja, govornika in humanista, ki postane naslednik Pierra de Nolhaca, je dne 12. nov. akademija sprejela v častj Henrija de Régniera tudi romannopisca Jacquesa de Lacreteilla. Novi nesmrtnik, rojen l. 1888 v Comartinu (Burgundija), tretji tega imena pod skupno nesmrtnosti, bo najmlajši član slavne akademije. Napisal je doslej celo vrsto romanov: Nemirno življenje Jeana Hermelina (1920), Silbermann (nagrada Femina, 1922), Hyppolitova smrt. La Bonifas, Zgodba Paole Ferani. Povratek Silbermanna. Poročna ljubezen (nagrada Franc. akademije, 1930) in tetralogijo Les Hauts-Ponts (1932 - 36) s poslednjima romanoma Letta upanja in Svinčena mumija Lacreteille je priobčil tudi zbirko novel Skrita duša in več potopisov, med temi knjigo »Polbog ali potovanje po Grčiji« in Pisma iz Španije. Zanimivi so njegovi eseji: Aparte. Studirana priznanja. Dnevnik Colère. Deset dni v Ermenonvillu in Javni pisatelj. Prevajal je tudi iz angleščine.

Slovinci ga iz prevodov še ni ne poznamo. krl

USPEL SLOVENSKI ROMAN

Beograjski dnevnik »Pravda« je 7. novembra 1936 priobčila pod kolone priznavalnega poročila o Brežnikovi »Temni zvezdi«, pisani popojnoma v žanru Jules Verna ali Welsa, kakor se izraža T(onc) P(otokar). »Ideja je res fantastična in izvedena v romanu na izredno zanimiv način, tako da čitalec niti za trenutek ne čuti, da bi bila knjiga dolgočasna. S filmsko brzino se razvija dejanje in delo se čita kakor najbolj napeti romani Welsa ali katerega koli drugega modernega pisca.

A D

V DELAVNICO SEM TVOJO ZRL...

Flaubertova »Gospa Bovaryjeve«

Lani je znani pariški tednik »Les Nouvelles littéraires« prinašal zanimivo anketo o tehniki slovstvenega dela, proizvodbe pri francoskih pisateljih: Kdaj in kako pišete?

Odgovarjali so najpomembnejši sodobni avtorji, med njimi Duhamel, Valéry, Mauriac, Maurois, Montherlant, Céline, † Dabit, oba Rosnyja, Arnoux, Larguier, Daudet in še drugi. Odgovor so bili izredno zanimivi. Ta pisatelj piše samo ponoči, njegov tovarščak le v počitnicah na deželi. Tretji ima za vsak dan točno odmerjen urnik dela, četrti včasih tedne in mesece čaka na navdahnjenje, potem pa v pravi rekordnem

GUSTAVE FLAUBERT

času napiše nov roman. Eden svoja dela vedno narekuje tajniku, drugi se ne bo nikdar ločil od peresa, čigar škrtanje mu je »najzvestejši pajdaš stvariteljskih trenutkov«. Mnogo jih za pisanje potrebuje popojnega miru, so pa med njimi tudi taki, ki lahko delajo samo pri odprtem oknu, v trušču in hrušču najprometnejših ulic. Skoraj vsi pa po trikrat, štirikrat in še večkrat prepisejo oziroma pretipka, jo svoj novi roman, preden ga izroče založniku. Posamezne opise in prizore pa mnogi spreminjajo tudi še potem, ko jim tiskarna dostavlja korekturne stolpce. Ali je to vestnost, natančnost — ali povrnost, neodločnost? Skoraj bi se odločil za prvo.

Vse to mi je prišlo na misel, ko sem te dni, ob osemdesetletnici prve izdaje znamenite Flaubertove »Gospa Bovaryjeve«, ki zdaj z drugimi pisateljevimi deli ni več podložna avtorskemu pravu, čital daljše poročilo o pravkar izišli knjigi rouenske knjižničarke gđ. Gabrielle Leleujeve: Madame Bovary, osnutki in neizdani odlomki (2 zvezka v 18. preko 1200 strani).

Iz te obširne razprave je šele prav razvideti kakšen neutrudljivo vesten, natančen, strog logičen in kritičen literarni tvorec je bil mojster Gustave Flaubert (1821 — 80), avtor romanov Sentimentalna vzgoja, Bouvard in Pécuchet, Salambo itd. ki je po pet do sedem let ustvarjal en tekst.

Nastajanje »Gospa Bovaryjeve« (1856) nam je zdaj po zglednem prizadevanju gđ. Leleujeve kar precej jasno. Saj je avtorica objavila v svoji izredno zanimivi knjigi preko 3600 strani Flaubertovih pripravjalnih osnutkov, 487 listov pisatelj-

vega rokopisa, 489 listov, pisanih od prepisovalca, ki so služili za prvo izdajo romana »Revue de Paris«, in še mnogo drugih nič manj važnih podrobnosti, zapiskov, značilnih variant, načrtov in pisem iz dobe, ko je nastajal roman. Mladi Flaubert je svoje delo posebno skrbno pilil in likal, krajsal posamezne stavke in cele odstavke, čistil po vsebini in slogu. Posameznim poglavjem je našla gdč. Lelcujeva do enajst inoči! Za dobre poznavalce romana in dobe so tehnično poučni zlasti prizori in opisi, ki jih pisatelj pozneje iz tega ali onega vzroka ni sprejel v končno redakcijo svojega romana. Zanimivo je nadalje, kako so se avtorju med pisanjem oblikovali in zgoščevali značaji glavnih oseb, zlasti v drobnih črtah in trenutkih, ki so večini tako značilni za celotni lik. Priznati moramo, da je učena avtorica opravila zaslužno delo in bistro pogledala v duhovni laboratoriji velikega mojstra.

P. Karlin

JEZIKOVNI PABERKI

Prof. Koštiál mi je poslal nekaj vrstic ad »Zis« XX, 21. števil, med njimi: n. pr. k str. 326: vir (virij, verij vrii=tolmun, globodnica) je po Ramovšu iz srvn. wier, to

pa iz lat. vivarium. K str. 332: iz madž. banga ali balga (top, slaboumen, bedast) je visokošolski žargon naredil baagalózia (-za) »Trottulosis«, bedarija, po vzorcu besed: serofulosis, tuberculosus, neurosis. Križeva »bangaloza« pomeni torej glupost. Kaj pa marcel? Avtor »Brusa« sluti v njem srvn. podstavo morsel, prim književno Mörser (možnar, stopa), po vzorcu besed Stöbel, Schlägel, Stämpfel. Dalje: šors je madž. sors, usoda (iz lat.) Ker ima madž. samo kormány, bi se smelo pri besedi kormilo misliti prej na ruski import. Grudanjek utegne biti izvedenka iz besede gruda. Če je goldinar, plačan ob vojaškem naboru, »pjadi početek čarnoga grudanjka« (57), bi se lahko domnevalo, da se nanaša gr. na zemljo, ki bo vojaka po daljši ali krajši karijeri sprejela vase. Ali pa še prej na črni komis (kruh), podoben črnim grudam.

A. D.

OČISTENJE ITALJANSKEGA JEZIKA

Paolo Monelli hoče očistiti laščino vseh barbarizmov. Francoški izraz blasé (otopel, opokel) mora kratko malo izginiti. Angleški bluff se bo smel rabiti le še pri igri pokerju. Nemški edelweiss (planika) bo poslej stella alpina. Dosihdob še menda niso mogli prevesti jazz. Trgovci v Turinu so razpisali tisoč lir nagrade izumitelju beseda, ki bi izpodrinila sportsmana.

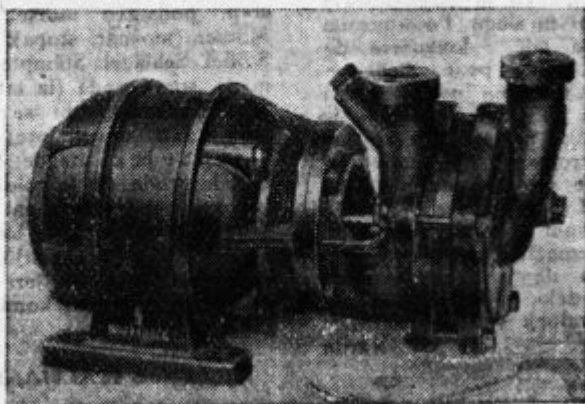

PEPELCICA (Paramount, Quick)

TEHNIČNI OBZORNIK

DOMAČA VODNA ČRPALKA

Vodovod v trgu, vasi in naselju kmalu ne bo več utopijski. Kajti v dobi, ko se je v podeželju na široko razpredla cenena električna energija, se bodo mogle v njem

naseliti tudi električne črpalke, ki so jih imele doslej le visoke mestne hiše. Zlasti bo črpalke vtrla pot v podeželje cenena in gospodarstvena priprava, ki jo kaže naša slika. Čeprav porabi črpalčin motor le 600

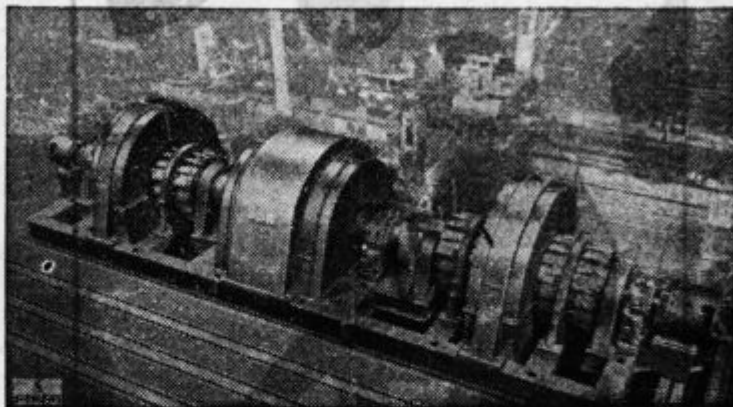
vatov (toliko kot električen likalnik), dviga vendarle vodo do 50 m visoko. V primeru pa, ko dviga vodo le 25 m visoko, izčrpa na uro 3000 l. vode. Če upoštevamo, da stane v mestih kub. meter vode povprečno 2 do 4 din, spoznamo šele gospodarnost črpalke, ki izčrpa isto množino ve-

REKORD V GRADNJI STROJEV ZA ISTOSMERNI TOK

Dasi je nadkrilil Teslov trofazni tok istosmernega, je vendar poleg cestnih železnic večina kemijske industrije navezana

de za največ 50 par. Ker cena črpalke ne prekorači cene električnega razprševalca, nam enostavno račun pove, da je vodovod z novo sesalko izplačan v dveh ali treh letih. (tma)

bolj učinkovitim transformatorjem (95 do 98%). Svojska zanimivost očrtega motorgeneratorja je, da se pri njem na kolektorjih tudi pri popolni obtežbi ne pojavijo škodljive iskre. (tma)

nanj. Velika tovarna za ločenje dragih kovin si je zato naročila motorgenerator, ki je sestavljen iz gonilnega motorja za trofazni tok (6900 kilovatov pri 6200 voltih in 50 periodah) in dveh generatorjev za istosmerni tok, ki dajeta skupaj tok napetosti 200 voltov in jakosti 32000 ampérjev. Nova narava (glej sliko) ima stopnjo učinkovitosti 91% ter ne zaostaja mnogo za naj-

Največjo stiskalnico na svetu ima neka niponska kemijska tovarna. Dolžina stiskalnice meri 18, njena širina pa 9 metrov. 28.000 kg težak vztrajnik s premerom pet in pol metra proizvaja pritisk 270.000 kg.

V Ameriki so izvršili uspele poskuse za uvedbo ladijskega telefona, ki ne potrebuje žične napeljave, ker prevajajo telefonski tok kar ladijske stene.

MLEKO ZA LEPOTO

Če si v položaju, da lahko dobiš pinjeno mleko, tedaj ga uporabljaj in pij, kolikor moreš. Redilnost takšnega mleka je zelo velika, razen tega človeka zelo osveži, preganja žejo in je posebno za otroke izvrstna pijača. Toda takšno mleko se da uporabljati tudi drugače. Mažeš si z njim obraz, vrat in roke, pa si ga kakšni dve minuti dobro vmasiraš v kožo. Potemпустиš, da se koža sama posuši. Če si bila ali bil preveč na soncu oziroma vetru, je pinjeno mleko prav za prav edini pripomoček, da si napraviš kožo spet mehko in prožno. Tudi zoper sončne pege je pinjeno mleko.

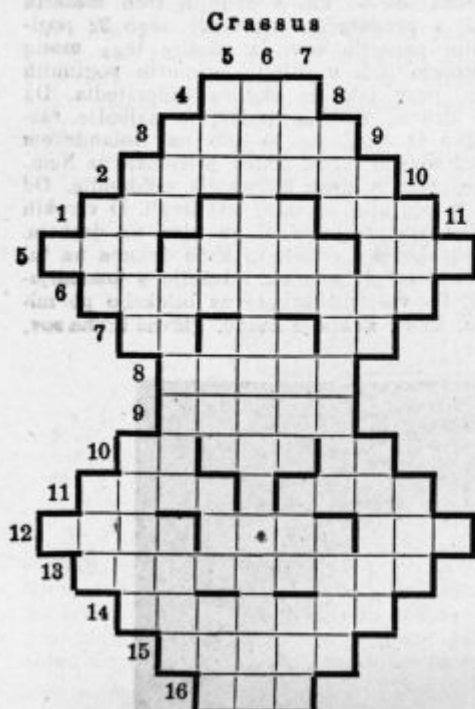
EPIDEMIJA MED SOVAMI

Neki preparator v Flensburgu v Šlezviku poroča, da so mu v zadnjih treh mesecih dali v preparacijo nič manj nego 32 poginulih pegastih sov. Iz okolice tega mesta poročajo tudi o drugih primerih poginulih sov, prav tako iz okolice Eiderstedta. Da ne gre za izoliran pojav, je najbolj razvidno iz tega, da je tudi na Holandskem med sovami, ki so očitno priromale iz Nemčije, zadnje zimo izbruhnila epidemija. Od te je poginilo najmanj 300 živali. O vzrokih njihovega obolenja si še niso na jasnem. Mikroskopska preiskava kaže deloma na tuberkulozo, deloma na infekcijo s kokcidijami. Po vsej priliki gre za infekcijo po miših, ki so, kakor je znano, glavna hrana sov.

MACJA DRUZINA

K R I Ž A L J K A

Vodoravno: 4. čepi, preži, 3. dva morskata zatonata v sev. Afriki, 2. prebivalci barja, 1. velika pomorska žival (grško ketos) — užitnina, potrošnina, trošarina — krstno ime srbskega radikala Stanojevića (obratnica), 5. selo, tudi osebni zaimek v množini — gornja hiša parlamenta, starošestvo — il. ljovica, 6. okamenina, 7. egiptski bog — ime ciganke v noveli ministra J. Puclja — vzeml, tudi predlog, 8. prebivalec Rima, 9. odira, 10. del voza — Marijina mati (obratnica) — kemični znak za tantal, tudi kazalni zaimek, 11. pisateljsko ime Francoza J. Viauda — rimski znak za sto — zrak, kretnja, naprev, ničemurnost (špansko), 12. voz — kret, gibljaj — plesna vaja, borilska vaja, bolniški list, kot pridevnik «visoka» (špansko), 13. ladja z minami, 14. tangenta (lat., nem.), 15. kožica (membrana), tudi riba muraena, 16. vol, imenovan tudi rs, rus.

Navpik: 1. predlog, 11. predlog z dajalnikom, 2. rob strehe; kapelj; bolezen, 10. brest, lim; divja gonja, 3. dragocenost, 9. kamen, izdelan od istosrednih lističavih

kroglic apnenca ali limonita, 4. shrambica medu, v srbohrv. ura — priletnost, matorost — del franc. Indokine, 5. plod bukev — vpitje, mačja godba; dir; privesek velelniku (iz dejže), spolnik v nemščini — Verdijeva opera — jarem, tudi ime pesnika dr. Grudna — okrnjen napis JNRl, 6. pisec »Abadona«, z akademskim naslovom, 7. dunajska trdka klobukov, v lat. »tako« — priimek sloven. jezikoslovca in rodoljuba, ki se je usmrtil l. 1874, pomeni »biriča« — razdobje (množina od »ese« število, lat.) — finsko mesto Turku, narobe brano pomeni v slov. dva — bitje (lat.), 8. zbirka anekdot (franc.) — plesati — oslica (špansko, od lat. asina), 9. kravica — južno franc. mesto ob Roni, 10. globok ženski ali otroški glas — itd., 11. predlog — protivni veznik.

Rešitev problema 183

1. Lg5-c3!

Rešitev problema 184

1. Se5-g6!

Z A B I S T R E G L A V E

288

Nenavadno navadno število
Število 16 se da razdeliti v tri dele, ki imajo naslednje čudne lastnosti: Če odšteješ od prvega števila 2, pomnožiš z 2 in deliš tretje z 2, dobiš isti rezultat. Katera so ta tri delna števila?

289

Preložnica

Števila	4	1	3	1
	3	3	2	2
	2	4	4	1
	4	1	3	2

preloži tako, da bodo dala v navpičnih in vodoravnih vrstah vsoto 10.

Rešitev k št. 287

(Umor)

Uradnik je opozoril sodišče na to, da je morilec nosil aktovko v desni roki. Torej se je moral opirati na palico v levi roki in šepati na desno nogo. Milinar pa je imel bolno levo nogo in se je moral opirati vedno na palico v desni roki!

UREDNIK IVAN PODRŽAJ — TELEFON ST. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR — TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JERAN Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflejeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4,—, po raznašalcih dostavljena Din 5,—